

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 24

ASIA:

Ankarassa olevan tahetyttöjen kasotit n:o 1.

Ministeriö Talas

Budapestissa 2/11 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No.1834.

Budapestissa, 2 p:nä marraskuussa

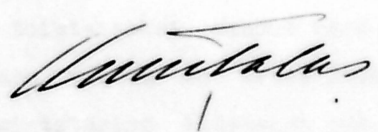
ULKOASIAINMINISTERIÖ		1937.
13/176 Lat.		37
8/11 - 37	5	
	5	Cy

Herra M i n i s t e r i,

Lähetän kunnioittaen Teille, Herra Ministeri Ankaran-lähetystön raportin n:o 1, jonka nimikkeenä on:

Pääministerin vaihto Turkissa.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, täydellisen kunnioitukseni vakuutus.

Herra Ulkoasianministeri

Rudolf Holsti,

Helsinki.

A n n a r a S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 1.

Budapestissa 2 p:nä marras kuuta 1937.

13 / 1936 tal. 37.

Asia: Pääministerin vaihto Turkissa.

8/11-37	39	131.
OSASTO	ASIA	
5 C24		

Jo pitemmän aikaa on tiedetty, että Turkin monivuotinen pääministeri ISMET INÖNÜ, joka syyskuussa sai puolentoista kuukauden loman, ei enää palaisi pääministeritoimeensa. Niin on nyttemmin käynytkin.

Pääministeri Ismet İnönü, Atatürkin lähin taistelutoveri ja uuden Turkin toinen luoja, on ainakin toistaiseksi saanut väistyä valtiolliselta tantereelta. Neljätoista vuotta on Ismet İnönü miltei keskeyttämättä ollut Turkin pääministerinä luotuaan ensin Lausannen rauhanteossa taitavuudellaan ja mielenmaltillaan tukevan pohjan Turkin valtiolliselle kehitykselle.

Kun tällainen merkittävä valtiomies vielä parhaimmessa iässään / Ismet İnönü on syntynyt 1884 / vetäytyy pois valtiollisesta elämästä, niin ehdottomasti etsii muitakin eron syitä kuin virallisesti ilmoitettu huono terveydentila.

Monta syytä eroon onkin yksityisesti mainittu, mutta mikä niistä on ollut ratkaisevin ei ole ainakaan vielä mahdollista päättää.

On sanottu että Ismet İnönün ja Atatürkin välillä olisi syntynyt jyrkkä erimielisyys ulkopoliitikasta, jota Turkin tulisi noudattaa. Atatürk, niin kerrotaan, olisi tahtonut johtaa ulko-

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

politiikan enemmän yhteisymmärrykseen Englannin kanssa, kun taasen Ismet İnönü, joka koko hallituskauteensa on pysynyt erittäin ystävällisissä suhteissa Neuvosto-Venäjään, olisi halunnut edelleen johtaa Turkin ulkopolitiikan tähän suuntaan.

Tämä syy tuskin sentään saattaa olla todellinen. Jo Montreux'n kongressin aikana vieraantui Turkki jossain määrin Neuvosto ja rupesti orientoitumaan länteen päin. Niin joustavalta valtiomieheltä kuin Ismet İnönü on, ei sitä paitsi voi odottaa piintynyttä kiinnipitämistä entisessä valtiollisessa suunnassa, jos kerran uusi suuntautuminen näytti maalle edullisemmalta.

Omasta puolestani uskonkin, että Ismet İnönün eron syy on pikemminkin haettava sisäpoliittiselta alalta Atatürk ja Ismet İnönü eroavat luonteittensa puolesta suuresti toisistaan, mistä ehkä juuri heidän onnellinen yhteistyönsä onkin johtunut. Atatürk on "hakkapeliitta" joka ajaa tahtonsa läpi, maksoi mitä maksoi. Ismet İnönü taasen on luonteeltaan hillitty, punnitseva. Häntä on mainittu vanhoilliseksi, mutta sellaiseksi häntä mielestäni ei voi leimata. Osoittaahan Turkin koko sisäpoliittinen kehitys Lausannen rauhan jälkeen, että hallituksen johdossa ei ole ollut vanhoillinen mies. Todennäköistä on kyllä että Ismet İnönü on hiljentänyt Atatürkin vauhdikasta luonnetta. Selvänkäsisenä käytännön miehenä on entinen pääministeri varmaankin monasti nähnyt mikä on mahdollista toteuttaa ja mikä mahdotonta. Että hän tällöin ehkä on joutunut jarruttamaan Atatürkin liian nopeata edistyspolitiikkaa, on luonnollista. Ja tästä on saattanut olla seurauksena, että näiden kahden suurmiehen suhde

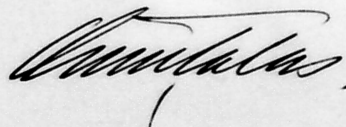
toisiinsa vähitellen on huonontunut.

Heidän välinsä ovat voineet huonontua muustakin syystä. Onhan tunnettua, että Atatürkin yksityiselämä on antanut huolestumisen aihetta hänen lähimmälle ympäristölleen. Ja nämä huolestumisen aiheet ovat viime aikoina vain lisääntymistään tehnyt lisääntyneet. Onhan hyvinkin mahdollista, että pääministeri on esityksiä näitten aiheitten poistamiseksi ja sen kautta loukannut Atatürkiä, joka diktaattorien tapaan ei mielellään siedä kätkeytyäkään moitetta.

Olipa syy Ismet Inönün eroamiseen mikä tahansa, tosiasia on että tämä harkitseva ja varovainen valtiomies nyt on poisse. Turkin asiain hoidosta. Ja tämä on valitettava ei ainoastaan Turkin itsensä vuoksi, vaan myöskin -- katsoen Turkin tärkeään kansainväliseen asemaan -- koko Euroopankin kannalta Ismet Inönün poistuttua valtiolliselta näyttämöltä, voidaan Turkin politiikassa -- niin ulko- kuin sisäpolitiikassakin -- paljon helpommin odottaa yllätyksiä.

Ulkonaisesti tapahtui Ismet Inönün ero täydellisen sovun merkeissä. Sanomalehdet ylistivät hänen suuria isänmaallisia ansioitaan. Huhutaanpa, että hänelle varattaisiin jokin huomattava luottamustehtävä.

Uudeksi pääministeriksi tuli CELAL BAYAR, ent. talousministeri, jonka entisen salkun sai hoidettavakseen maatalousministeri. Hallituksessa tapahtunut muutos rajoittui siis vaan siihen, että Ismet Inönü poistui siitä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 24

ASIA:

Ankarassa olevan lähetystön raportti n:o 2.

Ministeriö Ties

Budapestissä 29/11 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Budapestissa, 29 p:nä marraskuuta 1937.

No. 1931.

15 347 Sal 37
4/2 - 37 2
5 024

Herra Ministeri,

Lähetän kunnioittaen Teille, Herra Ministeri, Ankaran-lähetystön raportin n:o 2, jonka nimikkeenä on:

Turkin ulkoasiainministeri maansa ulkopoliitikasta.

Vastaanottekaa, Herra Ministeri, täydellisen kunnioitukseni vakuutus.

Herra Ulkoasiainministeri
Rudolf Holsti,
Helsinki.

A n k a r a SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 2.

Budapesti ssa 29 p:nä marras kuuta 19 37.

15 347 Sal.

37

Asia: Turkin ulkoasiainministeri-
maansa ulkopoliitikasta.

7/12-37

5 C24

Oleskellessani Ankarassa oli minulla mielenkiintoinen keskustelu Turkin ulkoasiainministerin kanssa Turkin ulkopoliitikasta. Tiedustelin oliko Turkin ulkopoliittisessa suuntautumisessa tapahtunut jokin muutos. "Ei", vastasi ministeri, "meidän ulkopoliitikamme pysyy samanlaisena kuin ennen. Meillä ei ole minkäänlaisia aluevaatimuksia naapureihimme nähden, jonka tähden elämmekin kaikkien naapureittemme kanssa mitä parhaimmassa sovussa. Turkki harrastaa rauhaa voidaksensa kaikin voimin antautua sisälliseen rakennustyöhön. Me kannatamme Kansainliittoa. Meillä on erinomaisen ystävälliset suhteet kaikkiin suurvaltoihin, lukuunottamatta -- ministeri piti pienen tauon -- Ranskaan. Ranska on syypää siihen, ettei Euroopassa saada mitään kansainvälistä kysymystä ratkaistuksi." Ministeri luetteli useita esimerkkejä, joista mainitsen seuraavat. Ranska teki désarmementin mahdottomaksi. Ranskalle lankee vastuu siitä ettei Etiopian kysymystä saada ratkaistuksi. Ensinnä Ranska yllytti Italian sootaan Abessiniaan vastaan ja teki sodan yleensä mahdolliseksi jättämällä Italian käytettäväksi Džibutin sataman kaikkine laitteineen. Kun sitten Italia Ranskan välillisellä myötävaikutuk-

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaadustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaadustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Ei lehdistölle.

sella voitti sodan, estää Ranska nykyään Kansainliiton kautta Etiopian valtaamisen tunnustamisen. "Ranska koettaa ulkopolitiikassaan noudattaa periaatetta: Divide et impera". Mutta Ranskan ei pidä uskoa, että se tässä politiikassaan saisi tukea Turkilta. Ranskan ulkoasiainministeri on ilmoittanut saapuvansa Ankaraan vierailulle. Hän on tervetullut, mutta mitään hän ei tule täällä saavuttamaan."

"Muihin suurvaltoihin, Englantiin, Saksaan, Italiaan ja Venäjään meillä on mitä parhaimmat suhteet," jatkoi ministeri.

Muistaen, että ministeri Rüstü Aras joitakin vuosia sitten oli minulle maininnut Turkin ainoaksi viholliseksi Italian, päätin johtaa keskustelun erityisesti Italiaa koskevaksi. Lausuin siis huomanneeni erityisestikin Italian ja Turkin suhteitten suuresti viime aikoina parantuneen.

Ministeri myönsi tämän todeksi, mutta sanoi, että syynä Turkin ja Italian aikaisempiin huonoihin suhteisiin oli "malentendu". Ja väärinkäsityksen syynä taasen oli Ranska. "Ranska ei lakannut kaikissa sopivissa ja sopimattomissa tilaisuuksissa kuiskaamasta meidän korviimme että Italia aikoo hyökätä Turkin kimppuun ja ryöstää siltä saaret. Me uskomme että Ranskan hallitus oli "sérieux" ja luotimme sen ilmoituksiin. Vasta myöhemmin olemme havainneet, että Ranskan tarkoituksena nimenomaan oli herättää epäluuloa Turkin ja Italian välillä. Ja kun nämä epäluulot nyt ovat hälvenneet, niin olemme täysin ystävällisissä suhteissa Italiaan."

- "Entä Turkin suhde Venäjään, eikö se sentään ole viime aikoina jonkun verran viilentynyt?" -

- "Ei", vastasi ministeri, "Asian laita on seuraava. Me olemme aina pitäneet ja tulemme edelleen pitämään Venä-

Jää ystävänämme, mutta minkäänlaisessa liitossa Venäjän kanssa emme ole olleet. Euroopassa on aina uskottu, että Turkin ja Venäjän välillä olisi olemassa liitto, ja nyt kun on tultu vakuutetuksi siitä että tällaista liittoa ei ole olemassa, uskotaan Turkin ja Venäjän suhteitten huonontuneen. Euroopan käsityksessä on siis tapahtunut muutos, mutta ei Turkin ja Venäjän suhteessa". -

Muualta saamieni tietojen nojalla uskon kuitenkin, ettei ministeri puheen ollessa Venäjästä ollut yhtä avomielinen kuin kertoessaan Turkin ja Ranskan välisestä suhteesta. Ankarassa herrätti yleistä huomiota, että Atatürk kansallispäivänä pitämässään puheessa ei ollenkaan maininnut Venäjää. Aikaisemmin on Turkin tasavallan presidentti aina mitä sydämellisimmin sanoin puhunut varmasta ystävydestä, joka yhdistää Turkin ja Venäjän kansat. Tiedetään myös että Atatürk on ollut kuohuksissaan siitä, että Venäjällä on teloitettu henkilöitä, jotka Venäjän hallituksen luottamusmiehinä ovat Ankaraan saapuneet, kuten suurlähettiläs KARACHAN, sotamarsalkka TUCHATSCHESKI ja kenraali EYDEMAN. Turkin valtion päämies lienee ihmetellyt, että Venäjän hallitus lähettää hänen luoksensa henkilöitä, joille hänen pyydetään antamaan täysi luottamuksensa ja jotka sitten pian sen jälkeen mestataan kavaltaajina.

Joskin siis voidaan pitää tosiasiana, että Turkin ja Venäjän välit eivät enää ole yhtä ystävälliset kuin aikaisemmin, oli ulkoasiainministeri epäilemättä oikeassa siinä, että nämä suhteet edelleen ovat hyvät. Turkin maantieteellispoliittinen asema jo pakottaa Turkkiä pysymään Venäjän kanssa ystävällisissä suhteissa.

Keskustelumme ulkoasianministerin kanssa siirtyi tämän jälkeen Espanjan kysymykseen. Tässä kysymyksessä sanoi ministeri Turkin olevan täysin puolueettoman. Turkki ei ole sekeantunut eikä tule sekaantumaan Espanjan sotaan. Turkille on yhdentekevää, mitkä voimat Espanjassa pääsevät voitolle. "Nythän näyttää siltä että Franco selviytyy voittajana. Turkki tunnustaa sen hallituksen, joka lopullisesti saa vallan käsiinsä."

"Muuten", lisäsi ministeri keskustelumme lopussa, "voidaan yleisin sanoin sanoa, että Turkin suhtautuminen Euroopan suuriin kysymyksiin on sama kuin skandineevilaisten maitten, joihin Suomikin ulkopoliittisesti on liittynyt."

